

УДК 378:615.1:005.35

DOI <https://doi.org/10.32782/health-2025.2.15>

РОЛЬ СТЕЙКХОЛДЕРІВ У НЕФОРМАЛЬНІЙ ОСВІТІ МАЙБУТНІХ ФАРМАЦЕВТІВ

Сахнацька Наталія Миколаївна,
докторка філософії,
асистентка кафедри організації
та економіки фармації
Національного медичного університету
імені О. О. Богомольця
ORCID: 0000-0003-4693-4717

Косяченко Костянтин Леонідович,
доктор фармацевтичних наук, професор,
завідувач кафедри організації
та економіки фармації
Національного медичного університету
імені О. О. Богомольця
ORCID: 0000-0002-0472-2196

Статтю присвячено аналізу ролі стейкхолдерів у розвитку неформальної освіти здобувачів вищої освіти за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація». Досліджено актуальність питання у контексті сучасних вимог та необхідності розширення освітніх можливостей поза межами формального навчання. У дослідженні використано методи аналізу та узагальнення наукових джерел, контент-аналіз освітніх практик і нормативно-правових актів, а також метод систематизації даних щодо форм взаємодії стейкхолдерів із закладами вищої освіти. Такий підхід дав змогу комплексно оцінити ефективність неформальної освіти у професійній підготовці фармацевтів.

Підкреслено, що неформальна освіта відіграє ключову роль у формуванні професійних компетентностей, розвитку soft skills та адаптації майбутніх фахівців до реалій фармацевтичного ринку праці. Досліджено участь фармацевтичних компаній, аптечних мереж, органів державної влади, професійних асоціацій, громадських організацій та міжнародних партнерів у підтримці освітніх ініціатив, спрямованих на формування практичних навичок, професійної гнучкості, soft skills та інтеграцію здобувачів у сучасне професійне середовище. Визначено основні форми співпраці, серед яких – стажування, тренінги, конференції, дуальні освітні програми, створення цифрових платформ та спеціалізованих освітніх просторів. Особливу увагу приділено аналізу проєктів, що реалізуються в партнерстві із фармацевтичними компаніями, які сприяють формуванню практичних навичок, критичного мислення та підприємницької ініціативності серед студентів.

На основі контент-аналізу практик та ініціатив сформовано класифікацію основних підходів до такої взаємодії (партнерський, інтеграційний, практико-орієнтований, інноваційно-цифровий, соціально відповідальний). Окремо виокремлено холістичний підхід як сучасну концепцію цілісного розвитку майбутнього фахівця фармацевтичної галузі. Зроблено висновок про необхідність розширення партнерських моделей співпраці між стейкхолдерами та університетами як чинника забезпечення якості освіти, відповідності вимогам ринку праці та підвищення конкурентоспроможності майбутніх фармацевтів.

Ключові слова: неформальна освіта, фармацевтична освіта, професійна підготовка, здобувачі вищої освіти, магістри фармації, стейкхолдери освітнього процесу, цифрові інструменти.

Nataliia Sakhnatska, Kostyantyn Kosyachenko. The role of stakeholders in the informal education of future pharmacists

The article is devoted to analyzing the role of stakeholders in the development of informal education for higher education students majoring in specialty 226 "Pharmacy, Industrial Pharmacy". The relevance of the topic is examined in the context of modern accreditation requirements and the need to expand educational opportunities beyond formal learning. The article emphasizes that informal education plays a key role in shaping professional competencies, developing soft skills, and adapting future specialists to the realities of the pharmaceutical labor market. The research employs methods of analysis and synthesis of scientific sources, content analysis of educational practices and legal acts, as well as a systematization of data on forms of stakeholder interaction with higher education institutions. This approach enables a comprehensive assessment of the effectiveness of informal education in the professional training of pharmacists.

The study explores the involvement of pharmaceutical companies, pharmacy chains, government authorities, professional associations, non-governmental organizations, and international partners in supporting educational

initiatives aimed at fostering practical skills, professional flexibility, soft skills, and the integration of students into the modern professional environment. The main forms of collaboration are identified, including internships, training programs, conferences, dual education programs, the creation of digital platforms, and specialized educational spaces. Special attention is given to the analysis of projects implemented in partnership with pharmaceutical companies, which contribute to the development of practical skills, critical thinking, and entrepreneurial initiative among students.

Based on a content analysis of practices and initiatives, a classification of the main approaches to such interaction is proposed: partnership-based, integrative, practice-oriented, innovation-driven, and socially responsible. The holistic approach is highlighted separately as a modern concept for the comprehensive development of future professionals in the pharmaceutical field. The study concludes by emphasizing the need to expand partnership-based cooperation models between stakeholders and universities as a means of ensuring educational quality, aligning with labor market demands, and enhancing the competitiveness of future pharmacists.

Key words: *informal education, pharmaceutical education, professional training, students of higher education, Master's of Pharmacy, stakeholders in the educational process, digital tools.*

Вступ. У сучасних освітніх реаліях, відповідно до акредитаційних вимог Національного агентства із забезпечення якості вищої освіти (НАЗЯВО), заклади вищої освіти зобов'язані забезпечувати не лише формальну освіту здобувачів, а й створювати умови для розвитку неформальної освіти [1]. Із метою нормативно-правового регулювання зазначених процесів у Національному медичному університеті імені О. О. Богомольця розроблено та затверджено Положення про визнання результатів навчання здобувачів вищої освіти, здобутих у неформальній та інформальній освіті, що ґрунтується на чинному законодавстві України [2]. Згідно зі ст. 8 Закону України «Про вищу освіту», неформальна освіта – це освіта, що здобувається зазвичай за освітніми програмами без присудження державою визнаної кваліфікації за рівнями освіти, але яка може завершуватися присвоєнням професійних або/та часткових освітніх кваліфікацій [3]. У фармацевтичній освіті неформальна освіта відіграє важливу роль, сприяючи розвитку практичних навичок, професійної гнучкості, soft skills і залученню здобувачів до сучасних тенденцій фармації [4]. Важливу роль у розвитку неформальної освіти відіграють стейкхолдери – роботодавці, професійні об'єднання, державні установи та інші партнери. Їхня участь у змістовному наповненні та організації освітніх заходів сприяє адаптації підготовки здобувачів до актуальних потреб фармацевтичної галузі.

Мета та завдання. Метою дослідження є аналіз ролі і форм участі стейкхолдерів у розвитку неформальної освіти здобувачів вищої освіти за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація», а також визначення напрямів підвищення ефективності такої взаємодії у контексті сучасних освітніх вимог. Відповідно до поставленої мети, необхідно виконати такі завдання: аналіз основних форм взаємодії стейкхолдерів із закладами вищої освіти, класифікація підходів до залучення стейкхолдерів у неформальну освіту здобувачів,

а також розроблення рекомендацій щодо розширення партнерських моделей у сфері неформальної освіти.

Методи дослідження. У дослідженні застосовано такі методи, як аналіз та узагальнення наукових публікацій, нормативно-правових актів та внутрішніх документів закладу вищої освіти; контент-аналіз положення щодо організації неформальної освіти; систематизація інформації про форми участі стейкхолдерів у забезпеченні освітнього процесу здобувачів за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація».

Результати дослідження. Стейкхолдери – це зацікавлені сторони, які прямо або опосередковано впливають на діяльність закладу вищої освіти, беруть участь у формуванні його політики, освітніх програм, а також зацікавлені в результатах підготовки здобувачів освіти [5]. До стейкхолдерів належать як внутрішні учасники освітнього процесу, так і зовнішні партнери, чия думка та участь мають велике значення для розвитку університету, забезпечення якості освіти та наближення її до реальних потреб ринку праці. Залежно від місця у внутрішньому або зовнішньому середовищі університету стейкхолдерів прийнято класифікувати на внутрішніх і зовнішніх [6].

До внутрішніх стейкхолдерів належать здобувачі вищої освіти, науково-педагогічні та педагогічні працівники, адміністрація закладу вищої освіти, органи студентського самоврядування та інші управлінські структури [7]. Вони безпосередньо залучені до планування, реалізації, моніторингу та вдосконалення освітніх програм, а також до організації формального й неформального складників освітнього процесу.

До зовнішніх стейкхолдерів належать працедавці, професійні асоціації, органи державної влади й місцевого самоврядування, а також міжнародні партнери. Зовнішні стейкхолдери впливають на актуальність і практичну орієнтованість освітніх програм, беруть участь в опитуваннях, обговореннях, зовнішньому оцінюванні якості

освіти, сприяють організації практики, стажувань та заходів неформальної освіти [8].

У контексті підвищення якості підготовки майбутніх фахівців варто детальніше зосередитися на проєктах, ініційованих або підтриманих стейкхолдерами, які активно реалізуються у сфері фармацевтичної освіти. Такі ініціативи не лише доповнюють формальний освітній складник, а й слугують ефективним інструментом для розвитку професійних компетентностей, практичних навичок та інтеграції здобувачів освіти у професійне середовище. Нижче розглянемо приклади освітніх проєктів неформальної освіти за участі ключових стейкхолдерів, зокрема реалізованих у Національному медичному університеті імені О. О. Богомольця.

Фармацевтичні компанії є активними стейкхолдерами фармацевтичної освіти шляхом інтеграції освітніх проєктів, спрямованих на розвиток практичних навичок здобувачів, обізнаності щодо нових лікарських засобів, інновацій у виробництві, управлінні маркетингом та промоцією лікарських засобів. Особливу увагу фармацевтичні компанії приділяють упровадженню цифрових освітніх інструментів – платформ для онлайн-навчання, інтерактивних курсів, мобільних застосунків, які дають змогу студентам опановувати навчальні матеріали у зручному форматі [9]. Це сприяє гнучкості навчального процесу, самостійності та підвищенню мотивації до навчання. Окрім того, окремі компанії надають можливість студентам проходити стажування або долучатися до короткотривалих практичних проєктів, під час яких здобувачі освіти знайомляться з реальними процесами фармацевтичного виробництва, логістики, маркетингу та контролю якості. Це дає змогу майбутнім фахівцям краще зрозуміти структуру фармацевтичної галузі та визначитися з подальшою професійною траєкторією.

Одним із прикладів успішної взаємодії між зовнішніми стейкхолдерами та закладами вищої освіти у сфері неформальної освіти є освітній проєкт «З досвідом у майбутнє», ініційований АТ «Галичфарм» (ТМ «Артеріум»). Метою цього проєкту є підвищення рівня практичної підготовки здобувачів вищої освіти за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація» шляхом ознайомлення з актуальними тенденціями у фармацевтичній промисловості, особливостями регуляторного середовища, стандартами якості та можливостями професійного розвитку у фармацевтичному секторі. Досвід реалізації освітнього проєкту «З досвідом у майбутнє» було впроваджено на кафедрі організації та економіки

фармації НМУ імені О. О. Богомольця [10]. Студенти прослухали цикл лекцій від фахівців АТ «Галичфарм» («Артеріум»), зміст яких відповідав тематиці навчальних занять із фармацевтичного менеджменту та маркетингу, соціальної фармації, міжнародного маркетингу у фармації та інших профільних дисциплін. За результатами участі студенти отримали сертифікати, які були зараховані в межах освітнього процесу як підтвердження проходження заходів неформального навчання згідно з Положенням НМУ. Окрім того, у 2023 р. фармацевтична компанія «Артеріум» започаткувала програму стажування Arterium Intern Camp, метою якої є залучення студентів до професійного середовища з можливістю здобуття першого практичного досвіду у великій корпорації. Протягом шести місяців учасники програми працюють під менторським супроводом досвідчених фахівців, отримуючи не лише фахові знання і навички, а й матеріальне заохочення. Програма передбачає розвиток професійних компетентностей із подальшою можливістю працевлаштування, що відповідає сучасним підходам до інтеграції освіти і ринку праці.

Іншим прикладом подібної ініціативи є Академія «Серв'є» – освітній проєкт, запроваджений міжнародною фармацевтичною компанією «Серв'є Україна». Програма спрямована на розвиток професійних і комунікативних компетентностей студентів старших курсів спеціальності 226 «Фармація, промислова фармація» та суміжних напрямів, ознайомлення із сучасними підходами у фармацевтичному бізнесі, клінічних дослідженнях, маркетингу та формування уявлення про кар'єрні перспективи у фармацевтичній галузі. Її багаторічна реалізація та позитивний досвід учасників підтверджують ефективність інтеграції бізнесу в освітній простір для підготовки конкурентоспроможних фахівців [11].

Фармацевтична компанія «Фармак» активно розвиває напрям неформальної освіти та професійного становлення молодих фахівців через низку інноваційних освітніх ініціатив. Компанія «Фармак» реалізує інноваційні формати, зокрема міжнародний онлайн-хакатон Farmak Science Start 2.0, у якому взяли участь студенти з України, Німеччини та Польщі у рамках командної роботи з вирішення актуальних кейсів фармацевтичної галузі. Науково-практична конференція «Школа молодих науковців Farmak» є щорічною традицією і потужною міжнародною платформою для презентації наукових досліджень, прикладних проєктів та обміну досвідом між молодими науковцями та визнаними експертами фармацев-

тичної галузі. Ще одним масштабним освітнім заходом став форум «PRO майбутнє», який зібрав понад 250 студентів і став платформою для розвитку навичок майбутнього, творчого мислення та обговорення сучасних трендів у фармацевтичній галузі. Такі ініціативи свідчать про системний підхід компанії «Фармак» до підтримки молоді, розвитку її наукового потенціалу та інтеграції здобувачів освіти у професійне середовище [12].

В умовах трансформації фармацевтичної галузі та зростання вимог до фахової підготовки майбутніх фармацевтів аптечні заклади є не лише базами для проходження практики, а й суб'єктами неформальної освіти. Реалізація освітніх ініціатив у співпраці з аптечними мережами сприяє поглибленню практичних компетентностей здобувачів, формуванню навичок комунікації з пацієнтами, розумінню реальних бізнес-процесів в аптечному закладі та ознайомленню із сучасними цифровими рішеннями. Такий досвід є надзвичайно цінним для гармонійного поєднання теоретичної підготовки з практичними реаліями професії.

Одним із прикладів ефективної участі аптечних закладів у неформальній освіті є освітня програма «Подорожник START», створена однойменною аптечною мережею для студентів, випускників і молодих фахівців. У межах програми учасники мають можливість проходити практику, стажування та інтернатуру в аптеках мережі по всій Україні. Особливим складником програми є проєкт «Навчальна аптека», що забезпечує інтенсивне офлайн-навчання під керівництвом досвідчених наставників [13]. Аптечна мережа «9-1-1» активно впроваджує елементи неформальної освіти для здобувачів фармацевтичної спеціальності. Студенти мають можливість відвідувати екскурсії до аптек, брати участь у вебінарах, тренінгах, а також долучатися до відкритих освітніх подій, що проводяться у межах ініціативи PHARM HUB – унікального освітнього простору, який поєднує сучасну аптеку, музей історії фармації та освітній майданчик для лекцій, майстер-класів і дискусійних панелей. Для молодих фахівців компанія заснувала «Академію розвитку 9-1-1», яка сприяє адаптації, професійному зростанню та формуванню лідерських якостей. Окрему увагу приділено проєкту «Кар'єрний ліфт», що відкриває шлях до управлінських посад для талановитих співробітників, створюючи внутрішній кадровий резерв і підтримуючи довгостроковий професійний розвиток [14]. Такий комплексний підхід свідчить про стратегічне бачення компанії у формуванні сучасного фармацевта як кваліфікованого, відповідального та проактивного фахівця.

Окрім аптечних закладів, важливу роль у розвитку неформальної освіти відіграють і державні органи, які формують нормативне підґрунтя, визначають пріоритети розвитку галузі та сприяють професійному становленню здобувачів шляхом реалізації інформаційно-освітніх ініціатив. Здобувачі вищої освіти мають можливість пройти стажування в Національній службі здоров'я України (НСЗУ) – центральному органі виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері фінансування охорони здоров'я. Стажування дає змогу ознайомитися з роботою державної установи, набутти практичного досвіду у сфері програм медичних гарантій, реімбурсації лікарських засобів, функціонування електронної системи охорони здоров'я (eHealth), аналітики та комунікацій. Окрім стажування, здобувачі можуть долучитися до онлайн-курсів Академії НСЗУ, які представлені на платформі <https://academy.nszu.gov.ua/>. Ці курси орієнтовані як на розвиток soft skills (комунікація, етика, командна взаємодія), так і на професійно-орієнтовані теми, що стосуються функціонування системи охорони здоров'я та цифровізації фармацевтичної практики. До прикладу, студенти-фармацевти можуть пройти курс «Е-рецепт на медичний канабіс: як упровадити цифровий інструмент у медичну практику», який розкриває нормативно-правові та технічні аспекти застосування електронного рецепта в контексті призначення лікарських засобів на основі канабіноїдів. Успішне проходження курсів підтверджується сертифікатом, який може бути зарахований як результат неформального навчання [15].

Державне підприємство «Державний експертний центр МОЗ України» (ДЕЦ) демонструє студентоорієнтований підхід у своїй діяльності, сприяючи інтеграції здобувачів освіти у професійне середовище. До прикладу, студенти фармацевтичного факультету НМУ імені О. О. Богомольця пройшли ознайомчу практику на базі ДЕЦ, де ознайомилися з ключовими напрямками роботи Центру, зокрема у сфері фармаконагляду, оцінки медичних технологій та реєстрації лікарських засобів. Практика організована в межах Меморандуму про співпрацю між НМУ імені О. О. Богомольця та ДЕЦ, що засвідчує відкритість установи до співпраці з академічною спільнотою [16]. Участь студентів у таких ініціативах сприяє поєднанню теоретичних знань із сучасною регуляторною практикою, розвитку аналітичного мислення та розумінню міжнародних стандартів у сфері охорони здоров'я.

Громадські та студентські організації (молодіжні, професійні, волонтерські спільноти)

є важливим середовищем розвитку здобувачів вищої освіти, зокрема у форматі неформального навчання. Саме в межах таких об'єднань студенти мають можливість брати участь у волонтерських ініціативах, реалізовувати освітні проєкти, обмінюватися досвідом, розвивати soft skills та професійні компетентності. Ці організації створюють простір для нетворкінгу, лідерства, самореалізації та співпраці між представниками різних закладів вищої освіти. Одним із провідних прикладів такої діяльності є Українська фармацевтична студентська асоціація (УФСА) – громадська організація, що об'єднує студентів фармацевтичних факультетів з усієї України. УФСА активно впроваджує неформальні освітні формати: тренінги, конференції, обміни, міжнародні проєкти та співпрацю з European Pharmaceutical Students' Association (EPSA), відкриваючи нові можливості для професійного та особистісного зростання молодих фармацевтів.

Залучення закордонних партнерів до неформальної освіти здобувачів є важливим чинником розвитку сучасної фармацевтичної освіти, орієнтованої на глобальні стандарти та практики. Одним із найавторитетніших міжнародних стейкхолдерів у цій сфері є FIP (International Pharmaceutical Federation – Міжнародна фармацевтична федерація) – глобальна організація, що об'єднує фармацевтів, науковців і викладачів із понад 150 країн світу. FIP відіграє ключову роль у розвитку неформальної освіти у фармацевтичному секторі, створюючи умови для безперервного професійного зростання, міжнародної співпраці та поширення найкращих практик [17]. Організація надає широкі можливості для здобувачів вищої освіти, молодих фахівців та викладачів у форматі відкритого доступу до знань і професійного нетворкінгу. Серед них – створення освітніх платформ для фармацевтів, які включають серії вебінарів, онлайн-курсів та навчальних модулів з актуальних тем, таких як фармацевтична практика, фармаконагляд, цифрові рішення, політика охорони здоров'я, лідерство тощо. Також FIP упроваджує програми підтримки молодих фахівців, зокрема ініціативу FIP YPG (Young Pharmacists Group), що сприяє розвитку лідерських навичок, міжнародної комунікації та залученню до глобальних професійних проєктів. Важливими компонентами є розроблення та поширення глобальних звітів, аналітичних оглядів і методичних керівництв, які можуть використовуватись як додаткові освітні ресурси у неформальному навчанні. Особливу увагу FIP приділяє підтримці молодих фахівців із країн із

середнім і низьким рівнями доходу, зокрема через стипендіальну програму Early Career Leadership Development (ECLD) Scholarships. Вона передбачає участь у FIP World Congress, проходження лідерського воркшопу з менторською підтримкою, отримання річного членства в FIP, розроблення та презентацію власного проєкту щодо розвитку фармацевтичної практики у своїй країні, а також часткове фінансування витрат на поїздку та проживання.

Таким чином, FIP виступає глобальним провайдером неформальної освіти, який не лише транслює сучасні знання, а й формує міжнародне професійне середовище, де здобувачі вищої освіти та молоді фармацевти мають змогу реалізувати свій потенціал у динамічному та ціннісно орієнтованому професійному просторі.

З огляду на різноманітність учасників, зацікавлених у розвитку неформальної освіти у сфері фармації, важливо узагальнити їхню роль та напрями взаємодії із закладами вищої освіти. У процесі дослідження було виокремлено основні категорії стейкхолдерів, що беруть участь у формуванні освітнього середовища поза межами формальної освіти, а також проаналізовано форми та формати їх залучення до неформального навчання здобувачів. Для зручності сприйняття та узагальнення результатів усю інформацію було систематизовано в табл. 1, яка відображає не лише категорію стейкхолдерів, а й конкретні форми їх залучення до організації освітніх заходів та проєктів у рамках неформальної освіти. Такий підхід дає змогу краще зрозуміти структуру партнерської взаємодії та потенціал кожного з учасників у підтримці професійного розвитку майбутніх фармацевтів.

На основі вивчення практичного досвіду та аналізу форм залученості стейкхолдерів до неформальної освіти здобувачів за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація» нами було сформовано класифікацію основних підходів до взаємодії між стейкхолдерами та закладами вищої освіти (рис. 1). Ці підходи відображають різний ступінь інтенсивності співпраці, участь зацікавлених сторін та глибину їх інтеграції в освітній процес. Запропонована типологія дає змогу краще усвідомити, як саме стейкхолдери впливають на формування професійної ідентичності майбутніх фармацевтів у рамках неформального навчання.

На основі проведеного аналізу можна виокремити кілька основних підходів до взаємодії стейкхолдерів із закладами вищої освіти у рамках неформальної освіти здобувачів за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація». Кожен із них має свої особливості, ступінь залучення заці-

Таблиця 1

Категорії стейкхолдерів та форми їх участі у неформальній освіті

Категорія стейкхолдерів	Форма участі стейкхолдерів у неформальній освіті здобувачів
Аптечні заклади	Забезпечення баз для практичного навчання здобувачів, стажувань та ознайомчих екскурсій, організація спільних освітніх заходів із ЗВО (проведення днів відкритих дверей та інших профорієнтаційних ініціатив), розроблення адаптаційних програм онбордингу на робочому місці для нещодавніх випускників
Фармацевтичні компанії	Організація стажувань та шкіл, проведення хакатонів та науково-практичних конференцій із метою розвитку дослідницьких навичок, критичного мислення, уміння працювати в команді та презентувати результати
Професійні асоціації (фармацевтичні асоціації, спілки)	Ініціація та проведення науково-практичних конференцій, круглих столів, тренінгів, освітніх марафонів, спрямованих на поглиблення знань здобувачів, формування їхньої проактивної професійної позиції, розвиток етики, лідерських і адвокаційних навичок
Органи державної влади (МОЗ України, НСЗУ, ДЕЦ МОЗ)	Забезпечення доступу до актуальної інформації про реформи у сфері охорони здоров'я, організація освітніх проєктів та стажувань, створення відкритих освітніх платформ, де здобувачі можуть отримувати актуальну професійну інформацію у форматі неформального інтерактивного навчання
Громадські та студентські організації (молодіжні, професійні, волонтерські спільноти)	Формування простору для нетворкінгу з метою налагодження комунікації між студентами різних закладів вищої освіти, обміну досвідом, генерації нових ідей. Реалізація таких заходів сприяє розширенню горизонтів співпраці, ініціюванню спільних проєктів і створенню міжуніверситетських програм, що формує активне професійне середовище майбутніх фахівців
Міжнародні партнери (закордонні університети та факультети фармації, міжнародні професійні асоціації, грантові організації та фонди)	Забезпечення інтернаціоналізації освітнього простору шляхом реалізації програм академічної мобільності, організації спільних освітніх заходів (тренінгів, літніх шкіл, воркшопів), підтримку грантових проєктів та дослідницьких ініціатив

кавлених сторін, а також потенціал для формування затребуваних компетентностей у майбутніх фахівців. Партнерський підхід передбачає налагодження стабільних, довгострокових зв'язків між університетами та ключовими стейкхолдерами, насамперед фармацевтичними компаніями та аптечними мережами. Це не просто обмін

ресурсами, а спільне планування освітнього процесу – від розроблення змісту навчальних програм до участі в реалізації дуальної освіти, проведенні досліджень, професійних заходів. Така модель дає змогу університетам гнучко реагувати на виклики ринку праці, а студентам – здобувати релевантні навички. Водночас слід зазначити,

Рис. 1. Підходи до залучення стейкхолдерів у неформальну освіту майбутніх фармацевтів [авторська розробка]

що повноцінна реалізація партнерського підходу потребує високого рівня організаційної культури з обох сторін, прозорих умов співпраці та довіри.

Інтеграційний підхід ґрунтується на ідеї комплексного залучення стейкхолдерів до освітнього процесу. Це не лише участь у тренінгах чи гостьових лекціях, а й спільне розроблення стандартів, професійне оцінювання програм, участь у зовнішньому забезпеченні якості освіти. Такий підхід забезпечує реальне оновлення змісту навчання відповідно до актуальних потреб галузі, що є важливим в умовах швидкоплинних змін у фармацевтичному секторі. Однак на практиці він реалізується вибірково, переважно в університетах, де вже налагоджена взаємодія з органами влади або активними професійними асоціаціями.

Практико-орієнтований підхід зосереджений на створенні умов для безпосередньої участі здобувачів у професійному середовищі ще під час навчання. Стажування, практика в аптеках, на підприємствах або в державних установах дають можливість майбутнім фахівцям усвідомити реальні виклики професії. Успішне впровадження такого підходу, зокрема через дуальну освіту, безумовно, сприяє професійному становленню здобувачів, проте потребує гнучкого графіка освітнього процесу та злагодженої координації між ЗВО і стейкхолдерами.

Інноваційно-цифровий підхід набуває дедалі більшого значення в аспектах цифровізації освіти. Йдеться не лише про онлайн-курси чи вебінари, а й про системне використання цифрових платформ для комунікації, симуляційні модулі, віртуальні лабораторії та освітні екосистеми, у яких студенти можуть взаємодіяти з представниками галузі незалежно від географічного розташування. Цей підхід відкриває нові можливості для здобувачів із різних регіонів і сприяє доступу до якісного навчального контенту. Водночас важливо забезпечувати цифрову грамотність студентів і викладачів та підтримку інфраструктури в університетах.

На окрему увагу заслуговує соціально відповідальний підхід, що передбачає участь здобувачів у суспільно важливих ініціативах – від просвітницьких кампаній і заходів із популяризації здоров'я до волонтерської діяльності під час надзвичайних ситуацій. Важливо, що в межах такого підходу формується не лише професійний, а й етичний складник підготовки майбутнього фармацевта. Цей підхід підсилює роль соціальної місії фармацевта як фахівця та громадянина.

Загалом результати дослідження підтверджують, що ефективна взаємодія між стейк-

холдерами та закладами вищої освіти має бути багаторівневою, гнучкою та орієнтованою на практичну цінність для здобувача. Найкращі результати демонструють ті моделі, де поєднуються кілька підходів, наприклад партнерство з інтеграцією цифрових ресурсів і практичного досвіду. Саме така комплексність дає змогу формувати сучасного, конкурентоспроможного, проактивного фармацевта. У цьому контексті особливої уваги заслуговує системний (холістичний) підхід, що інтегрує академічний, практичний, соціальний та особистісний складники професійного розвитку. Він дає змогу розглядати здобувача не лише як носія знань, а й як цілісну особистість, здатну до критичного мислення, етичного вибору, комунікації, командної роботи та соціальної відповідальності. Холістичний підхід формує освітнє середовище, у якому залучення стейкхолдерів стає не лише інструментом професійної підготовки, а й важливим чинником формування світогляду майбутнього фармацевта.

Висновки. На основі проведеного дослідження сформульовано такі висновки:

1. Установлено, що неформальна освіта є важливим складником підготовки здобувачів за спеціальністю 226 «Фармація, промислова фармація» в умовах трансформації вищої освіти та змін фармацевтичного ринку.

2. Підтверджено, що ефективна організація неформального навчання потребує широкого залучення зовнішніх стейкхолдерів – фармацевтичних компаній, аптечних мереж, державних органів, професійних і громадських організацій, міжнародних партнерів.

3. З'ясовано, що участь стейкхолдерів забезпечила оновлення освітнього середовища, упровадження практико-орієнтованих форматів навчання, розвиток soft skills, цифрових компетентностей і формування реалістичних уявлень про майбутню професійну діяльність.

4. Систематизовано основні підходи до взаємодії стейкхолдерів із закладами вищої освіти у сфері неформального навчання: партнерський, інтеграційний, практико-орієнтований, інноваційно-цифровий, соціально відповідальний та холістичний.

5. Визначено, що найбільш ефективними є комплексні моделі, які поєднують кілька підходів та сприяють формуванню сучасного, самостійного, етично відповідального й конкурентоспроможного фахівця.

6. Зроблено висновок, що подальший розвиток неформальної освіти у фармації потребує

стратегічної співпраці між університетами та стейкхолдерами, підтримки інноваційних форматів взаємодії та орієнтації на потреби здобувача

як цілісної особистості, здатної до професійного самовдосконалення, критичного мислення й соціального лідерства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методичний посібник «Роз'яснення щодо застосування Критеріїв оцінювання якості освітньої програми». Національне агентство із забезпечення якості вищої освіти. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2024/12/Roziasnennia-shchodo-zastosuvannia-Kriteriiv-otsiniuvannia-yakosti-osvitnoi-prohramy.pdf> (дата звернення: 19.03.2025).
2. Положення про визнання результатів навчання здобувачів вищої освіти в НМУ імені О.О. Богомольця, здобутих у неформальній та інформальній освіті. Київ : НМУ імені О. О. Богомольця, 2022. С. 12. URL: <https://drive.google.com/file/d/18b3O-0q3gB3Dx5QWT3HtxsNGH8qKlc-H/view> (дата звернення: 19.03.2025).
3. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 19.03.2025).
4. Zarichkova M. V., Mishina I. Y. The study of current functional responsibilities of pharmaceutical workers and their acquisition of soft and hard skills adapted to modern conditions. *Social Pharmacy in Health Care*. 2023. Vol. 9, no. 4. P. 39–54. <https://doi.org/10.24959/sphhcj.23.308>
5. Коваленко О. Поняття «стейкхолдер» та їхня роль у роботі сучасного університету. *Нові технології навчання*. 2021. № 95. С. 98–105. <https://doi.org/10.52256/2710-3560.95.2021.11>
6. Криштанович С. Вплив стейкхолдерів на якісну підготовку фахівців у закладах вищої освіти. *Socio-economic relations in the digital society*. 2023. Т. 2. № 48. С. 93–103. <https://doi.org/10.55643/ser.2.48.2023.505>
7. Запша Г., Седов В. Стейкхолдери та їх взаємодія із закладами вищої освіти при підготовці кадрів вищої кваліфікації для аграрного сектору економіки. *Bulletin of Sumy National Agrarian University*. 2024. № 1(97). С. 53–59. <https://doi.org/10.32782/bsnau.2024.1.9>
8. Воронцова А. С. Побудова мапи стейкхолдерів та сценаріїв їх взаємодії у системі вищої освіти. *Соціальні, економічні та освітні трансформації в цифрову епоху* : монографія / С. В. Леонов та ін. ; за заг. ред. С. В. Леонова, О. А. Криклій. Суми : Сумський державний університет, 2022. С. 38–67.
9. Сахнацька Н. М., Алекперова Н. В., Косяченко К. Л. Науково-практичні підходи до використання цифрових інструментів у безперервному навчанні фармацевтів за умов холистичного маркетингу : методичні рекомендації. Київ : НМУ імені О. О. Богомольця, 2023. 35 с. URL: <http://ir.librarynmu.com/handle/123456789/9408>
10. Освітній проєкт «З досвідом у майбутнє» для студентів фармацевтичного факультету. *Національний медичний університет імені О. О. Богомольця*. <https://nmuoofficial.com/news/osvitnij-proyekt-z-dosvidom-u-majbutnye-dlya-studentiv-farmatsevtichnogo-fakultetu/> (дата звернення: 20.03.2025).
11. Академія «Серв'є». *Servier Ukraine*. URL: <https://servier.ua/karyera/akademiya-servye/> (дата звернення: 20.03.2025).
12. Проєкти «Освіта і наука». *Farmak*. URL: https://farmak.ua/steels_3/proekti-2/ (дата звернення: 20.03.2025).
13. Молодіжне ком'юніті і приклад топменеджерів: як «Подорожник START» мотивує молодь. *Сучасна фармація*. URL: <https://www.modern-pharmacy.com.ua/molodizhne-kom-yuniti-i-primklad-topmenedzheriv-yak-podorozhnyk-start-motyvuye-molod> (дата звернення: 20.03.2025).
14. UPTЕКА: Академія розвитку 9-1-1 – твій шлях до професійного зростання у фармгалузі STUD-POINT. *STUD-POINT*. URL: https://stud-point.com/blog/info_partneriv/updeka-akademiia-rozvytku-9-1-1-tvii-shliakh-do-profesijnogo-zrostannia-u-farmgaluzi/ (дата звернення: 20.03.2025).
15. Академія НСЗУ. URL: <https://www.academy.nszu.gov.ua/> (дата звернення: 20.03.2025).
16. Студенти фармацевтичного факультету пройшли ознайомчу практику в Державному експертному центрі. *Національний медичний університет імені О. О. Богомольця*. URL: <https://nmuoofficial.com/news/studenty-farmatsevtichnogo-fakultetu-proishly-oznajomchu-praktyku-v-derzhavnomu-ekspertnomu-tsentr/> (дата звернення: 20.03.2025).
17. FIP – International Pharmaceutical Federation Home. URL: <https://www.fip.org/> (дата звернення: 20.03.2025).
18. Alieperova N. V., Gubar M. A., Sakhnatska N. M. Research on the using of the holistic marketing concept in the activity of Ukrainian pharmaceutical company. *Farmatsevtichniy zhurnal*. 2020. No. 1. P. 20–32. <https://doi.org/10.32352/0367-3057.1.20.03> (date of access: 20.03.2025).

REFERENCES

1. Metodichnyi posibnyk «Roziasnennia shchodo zastosuvannia Kryteriiv otsiniuvannia yakosti osvitnoi prohramy». Natsionalne ahentstvo iz zabezpechennia yakosti vyshchoi osvity. URL: <https://naqa.gov.ua/wp-content/uploads/2024/12/Roziasnennia-shchodo-zastosuvannia-Kryteriiv-otsiniuvannia-yakosti-osvitnoi-prohramy.pdf> [in Ukrainian].
2. Polozhennia pro vyznannia rezultatsiv navchannia zdobuvachiv vyshchoi osvity v NMU imeni O. O. Bohomoltsia, zdobutykh u neformalnii ta informalnii osviti. Kyiv: NMU imeni O.O. Bohomoltsia, 2022. P. 12. [in Ukrainian].
3. Zakon Ukrainy “Pro osvitu” vid 05.09.2017 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> [in Ukrainian].
4. Zarichkova, M. V., & Mishina, I. Y. (2023). The study of current functional responsibilities of pharmaceutical workers and their acquisition of soft and hard skills adapted to modern conditions. *Social Pharmacy in Health Care*, 9(4), P. 39–54. <https://doi.org/10.24959/sphhcj.23.308> [in Ukrainian].
5. Kovalenko, O. (2021). Poniattia “steikkholder” ta yikh rol u roboti suchasnoho universytetu. *Novi tekhnolohii navchannia*, (95), P. 98–105. <https://doi.org/10.52256/2710-3560.95.2021.11> [in Ukrainian].

6. Kryshchanovych, S. (2023). Vplyv steikholderiv pro yakisnu pidhotovku fakhivtsiv u zakladakh vyshchoi osvity. *Socio-economic relations in the digital society*, 2(48), P. 93–103. <https://doi.org/10.55643/ser.2.48.2023.505> [in Ukrainian].
7. Zapsa, H., & Sedov, V. (2024). Steikholderi ta yikh vzaiemodii iz zakladamy vyshchoi osvity pry pidhotovtsi kadrov vyshchoi kvalifikatsii dlia ahrarnoho sektora ekonomiky. *Bulletin of Sumy National Agrarian University*, (1 (97)), P. 53–59. <https://doi.org/10.32782/bsnau.2024.1.9> [in Ukrainian].
8. Vorontsova A. S. Pobudova mapy steikholderiv ta stsennosti yikh vzaiemodii u systemi vyshchoi osvity. *Sotsialni, ekonomichni ta osvichni transformatsii v tsyfrovu epokhu : monohrafiia / S. V. Lieonov ta in.; za zah. red. S. V. Lieonova, O.A. Kryklii. Sumy : Sumskyi derzhavnyi universytet*, 2022. P. 38–67 [in Ukrainian].
9. Sakhnatska N. M., Aliieperova N. V., Kosiachenko K. L. (2023). Naukovo-praktychni pidkhody do vykorystannia tsyfrovikh instrumentiv u bezpererвному navchanni farmatsevtiv za umov kholistychnoho marketynhu: metod. rek. K. : NMU imeni O. O. Bohomoltsia, 2023. P. 35. <http://ir.library.nmu.com/handle/123456789/9408> [in Ukrainian].
10. Osvitnii proekt “Z dosvidom u maibutnie” dlia studentiv farmatsevtichnogo fakultetu. *Natsionalnyi medychnyi universytet imeni O. O. Bohomoltsia*. URL: <https://nmuofficial.com/news/osvitnij-proyekt-z-dosvidom-u-majbutnye-dlya-studentiv-farmatsevtichnogo-fakultetu/> (data zvernennia: 20.03.2025) [in Ukrainian].
11. Akademiia “Servier”. *Servier Ukraine*. URL: <https://servier.ua/karyera/akademiya-servye/> (data zvernennia: 20.03.2025) [in Ukrainian].
12. Proiekt Osvita i nauka. *Farmak*. URL: https://farmak.ua/steels_3/proekti-2/ (data zvernennia: 20.03.2025) [in Ukrainian].
13. Molodizhne komiuniti i pryklad topmenedzheriv: yak “Podorozhnyk START” motyvuie molod. *Suchasna farmatsiia*. URL: <https://www.modern-pharmacy.com.ua/molodizhne-kom-yuniti-i-pryklad-topmenedzheriv-yak-podorozhnyk-start-motyvuie-molod> (data zvernennia: 20.03.2025) [in Ukrainian].
14. UPTEKA: Akademiia rozvytku 9-1-1 – tvii shliakh do profesiinoho zrostantia u farmhaluzi STUD-POINT. URL: https://stud-point.com/blog/info_partneriv/upteka-akademiia-rozvytku-9-1-1-tvii-shliakh-do-profesiynoho-zrostantia-u-farmhaluzi/ (data zvernennia: 20.03.2025) [in Ukrainian].
15. Akademiia NSZU. URL: <https://www.academy.nszu.gov.ua/> (data zvernennia: 20.03.2025) [in Ukrainian].
16. Studenty farmatsevtichnogo fakultetu proishly oznaiomchu praktyku v Derzhavnomu ekspertnomu tsentri. *Natsionalnyi medychnyi universytet imeni O. O. Bohomoltsia*. URL: <https://nmuofficial.com/news/studenty-farmatsevtichnogo-fakultetu-proishly-oznajomchu-praktyku-v-derzhavnomu-ekspertnomu-tsentri/> (data zvernennia: 20.03.2025) [in Ukrainian].
17. FIP – International Pharmaceutical Federation Home. URL: <https://www.fip.org/> (data zvernennia: 20.03.2025).
18. Aliieperova, N. V., Gubar, M. A., & Sakhnatska, N. M. (2020). Research on the using of the holistic marketing concept in the activity of Ukrainian pharmaceutical company. *Farmatsevtichni Zhurnal*, 75(1), P. 20–32. <https://doi.org/10.32352/0367-3057.1.20.03>.